

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

HA./ riksåklagaren ang. våldtäkt; nu fråga om utvisning

(Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 25 maj 2023 i mål B 1204-23)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

HA har dömts för våldtäkt den 9 augusti 2022 till fängelse i tre år och fyra månader. Han har av hovrätten utvisats ur Sverige med förbud att återvända hit.

Enligt det åtal som domstolarna funnit styrkt har HA den 9 augusti 2022 i Bellevueparken i Malmö tagit målsäganden (som var 15 år) på rumpan och brösten, penetrerat henne vaginalt med sina fingrar samt genomfört ett vaginalt samlag med henne. Målsäganden deltog inte frivilligt, vilket har kommit till uttryck genom att hon verbalt uttryckt att hon inte ville delta, skakat på huvudet samt fysiskt försökt att värja sig. Målsäganden deltog som en följd av att HA utövade våld mot henne genom att ta tag i henne och hålla i henne, dra in henne i ett buskage och dra ner hennes byxor och trosor.

Överklagandet till Högsta domstolen

HA yrkar att utvisningsbeslutet ska hävas.

Han gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar frågan om utvisning av någon med flyktingstatusförklaring. Han gör också gällande att det förekommit rättegångsfel då hovrätten inte beaktat den utredning han lagt fram angående individuellt verkställighets-hinder.

Grunderna för min inställning

Förutsättningar för utvisning på grund av brott regleras i 8 a kap. utlänningslagen (2005:716).

Då brottet begicks den 9 augusti 2022 är det utlänningslagen i dess lydelse efter den 1 augusti 2022 (SFS 2022:1015) som ska tillämpas.

Allmänna förutsättningar för utvisning

Enligt 8 a kap. 1 § utlänningslagen får en utlänning utvisas ur Sverige om han eller hon döms för brott till en strängare påföljd än böter, eller om en domstol undanröjer en villkorlig dom eller skyddstillsyn som utlänningen har dömts till och dömer till en annan påföljd, och

1. gärningen är av sådant slag och övriga omständigheter är sådana att det kan antas att han eller hon kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet här i landet, eller
2. brottet har ett straffvärde som motsvarar fängelse i minst sex månader eller som annars är av sådan karaktär att utlänningen inte bör få stanna kvar i Sverige.

I 4–7 §§ finns särskilda bestämmelser om utvisning av personer som tillhör vissa personkategorier.

Flyktingstatus

En utlänning som är flykting och som behöver en fristad i Sverige får enligt 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen utvisas på grund av brott endast om han eller hon har begått ett synnerligen grovt brott och det skulle medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta utlänningen stanna här. Utvisning av en person med flyktingstatus får också ske om utlänningen i Sverige eller utomlands har bedrivit verksamhet som har inneburit fara för rikets säkerhet och det finns anledning att anta att han eller hon skulle fortsätta med sådan verksamhet här.

Gränsen för vad som ska anses som ett synnerligen grovt brott har i praxis vanligen ansetts gå vid brott för vilket utlänningen har dömts till ett mångårigt fängelsestraff. I rättsfallet NJA 1991 s. 203 bedömdes ett försök till dråp som ett sådant synnerligen grovt brott som avses i bestämmelsen.

I förarbetena är det framför allt karaktären på den brottslighet som aktualiserat utvisningsfrågan som anges som exempel på vad som kan utgöra synnerliga skäl. Synnerliga skäl kan alltså vara att brottsligheten är särskilt allvarlig (prop. 1979/80:96 s. 63). Brott mot person såsom mord och dråp samt svåra integritetskränkningar utgör, enligt förarbetena, exempel på ytterst allvarlig brottslighet. Även organiserad brottslighet, ekonomiska brott av allvarligare art och brottslighet som medför stora skadeeffekter, t.ex. grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika, räknas in i samma kategori. Omständigheterna i det särskilda fallet måste dock alltid beaktas vid bedömningen av synnerliga skäl.

Bestämmelserna bygger på Sveriges åtaganden enligt flyktingkonventionen. De motsvarar också handlingar som normalt sett genombryter verkställighets-

hindret enligt 12 kap. 2 § utlänningslagen och kan medföra att flyktingstatusförklaringen återkallas enligt 4 kap. 5 b § andra stycket jämförd med 4 kap. 3 § andra stycket. Se också 5 kap. 1 § om förutsättningarna för att vägra en flykting uppehållstillstånd.

Vid utvisning på grund av brott gäller alltid de allmänna förutsättningarna som anges i 8 a kap. 1–3 §§. Kraven som ställs i punkten 1 för att utvisning ska kunna ske av en flykting är kvalificerade i förhållande till de grundläggande förutsättningarna för utvisning enligt 1 §. Om kraven enligt denna punkt är uppfyllda kommer därför också förutsättningarna i 1 § regelmässigt vara uppfyllda. Bestämmelserna i 1 § får alltså i princip inte någon självständig betydelse i relation till den som är flykting och som har begått ett synnerligen grovt brott samt i övrigt uppfyller rekvisiten i punkten.

Verkställighetshinder

Enligt 8 a kap. 3 § utlänningslagen ska domstolen när en fråga om utvisning på grund av brott prövas ta hänsyn till om utlännningen på grund av bestämmelserna i 12 kap. inte kan sändas till ett visst land eller om det annars finns särskilda hinder mot att beslutet verkställs.

Min bedömning

Hovrätten har beträffande utvisningsfrågan uttalat följande (domen s. 4 f.).

Det brott HA döms för har begåtts efter den 1 augusti 2022, vilket innebär att den nya lydelsen av utlänningslagen (2005:716) ska tillämpas.

Det föreligger allmänna förutsättningar att utvisa HA (8 a kap. 1 § utlänningslagen)
HA döms för ett brott med ett straffvärde på tre år och fyra månaders fängelse. Brottet har utgjort en påtaglig integritetskränkning mot en ung person och är därför dessutom ett brott av sådan karaktär som talar mot att han bör få stanna i Sverige (se prop. 2021/22:224 s. 124). Med hänsyn till straffvärdet och brottets karaktär är de allmänna förutsättningarna för utvisning i 8 a kap. 1 § utlänningslagen uppfyllda trots hans anknytning till Sverige.

HAs flyktingstatusförklaring hindrar inte att han utvisas (8 a kap. 4 § utlänningslagen)

HA har flyktingstatusförklaring i Sverige. Enligt 8 a kap. 4 § första stycket 1 utlänningslagen får han därför utvisas endast om gärningen han har begått utgör ett synnerligen grovt brott och det skulle medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta honom stanna kvar i Sverige. Bestämmelsen bygger på Sveriges åtaganden enligt Genèvekonventionen av den 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning.

I praxis har försök till dråp – med ett straffmättningsvärde som, efter beaktande av utvisningsmen, enligt underrätterna uppgick till fängelse två år och sex månader – ansetts utgöra ett synnerligen grovt brott med hänsyn till att det varit fråga om ett våldsbrott med högt straffvärde (se rättsfallet NJA 1991 s. 203). Ett grovt narkotikabrott, där påföljden bestämdes till fängelse ett år och tre månader har bedömts inte utgöra ett synnerligen grovt brott (se rättsfallet NJA 1981 s. 1246).

Samma rekvisit tillämpas för att bedöma om en person som i och för sig har skyddsskäl som flykting ändå ska vägras flyktingstatusförklaring (4 kap. 3 § andra stycket utlänningslagen), eller vid prövningen om en flyktingstatusförklaring ska återkallas (4 kap. 5 b § andra stycket utlänningslagen). Motsvarande bedömning ska göras vid prövningen av om flyktingar ska beviljas uppehållstillstånd (5 kap. 1 § utlänningslagen). Det finns därför anledning att ta viss ledning i Migrationsöverdomstolens praxis.

Migrationsöverdomstolen har i avgörandet MIG 2014:20 beviljat uppehållstillstånd till en person som ansetts vara i behov av flyktingstatus trots att han dömts för bl.a. grovt narkotikabrott till en påföljd om fängelse två år och sex månader, eftersom gärningen inte bedömdes utgöra ett synnerligen grovt brott. I avgörandet MIG 2021:9 hade en person dömts för våldtäkt av normalgraden till fängelse i två år och åtta månader och hade vid gärningen använt sig av fysiskt våld och uttalat att han hade en kniv. Migrationsöverdomstolen uttalade att en fullständig bedömning ska göras, där inte bara brottsrubriceringen och brottets straffvärde ska beaktas, utan även omständigheter hänförliga till själva gärningen. Vidare hänvisade domstolen till att Europeiska stödkontoret för asylfrågor (EASO) har uttalat att våldtäkt typiskt sett utgör ett synnerligen grovt brott (EASO:s rapport "Ending International Protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive, december 2016, avsnitt 6.2) och att det i UNHCR:s riktlinjer om uteslutning från flyktingkap anges att våldtäkt utan tvivel skulle kvalificera som ett grovt brott (Guidelines on international protection: Application of the Exclusion clauses: Article 1 F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/03/05, 4 september 2003, punkt 14). Vid en helhetsbedömning bedömde Migrationsöverdomstolen att brottet var ett synnerligen grovt brott och vägrade klaganden flyktingstatusförklaring.

HA döms för våldtäkt till fängelse tre år och fyra månader. I samband med att minimistraffet för våldtäkt höjdes till fängelse i tre år den 1 augusti 2022 framhölls att skyddsintresset för våldtäktsbrottet är mycket starkt och att en våldtäkt innebär en mycket allvarlig kränkning av en annan persons sexuella integritet (prop. 2021/22:231 s. 49). HA har begått en våldtäkt mot en ung person och straffvärdet har inte ansetts kunna stanna vid minimistraffet. Vid en sammantagen bedömning finner hovrätten att det är fråga om ett synnerligen grovt brott. Med hänsyn till gärningens allvar, och till att det inte går att helt bortse ifrån HAs återfall i likartad brottslighet, skulle det medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta honom stanna i Sverige. Hans flyktingstatusförklaring hindrar därmed inte att han utvisas.

Det finns inte verkställighetshinder (8 a kap. 3 § utlänningslagen)

Frågan är då om det finns något verkställighetshinder enligt 12 kap. 1–3 §§ utlänningslagen. Migrationsverket har i yttrande till tingsrätten uttalat att HAs skyddsskäl har prövats med utgångspunkten att han var barn vid tiden för prövningen. Migrationsverket har inte prövat om han som vuxen man skulle löpa skyddsgrundande risker vid ett återvändande till Iran. Av yttrandet framgår även att Migrationsverket under prövningen av HAs flyktingstatus i migrationsdomstolen gjort gällande att det går att leva som sekulariserad i Iran.

HA har gjort gällande att han i egenskap av ateistisk apostat från islam skulle vara i fara att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan

omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, alternativt att den förföljelse som hotar i Iran innebär fara för hans liv eller är av särskilt svår art. Han har berättat att han respekterar alla religioner men att han på grund av sina tidigare erfarenheter inte vill bekänna sig till någon religion.

HAs flyktingstatus i Sverige är grundad i en bedömning att han som barn hade varit hänvisad till sina vårdnadshavare vid ett återvändande till Iran och att det var fadern som utsatt honom för skyddsgrundande behandling. Som vuxen man är han inte längre hänvisad till vårdnadshavarna vid ett återvändande och det kan därför inte anses föreligga verkställighetshinder av det skälet.

Det har inte lagts fram någon utredning till stöd för att just HA på grund av att han inte vill bekänna sig till islam skulle riskera att bli föremål för den iranska statens intresse om han återvänder till Iran. Frågan är då om denna omständighet på ett mer generellt plan skulle kunna utgöra ett hinder att verkställa en utvisning. I praxis har det uttalats att det regelmässigt inte är möjligt för en domstol att bedöma om ett generellt verkställighetshinder kommer att bestå vid det tillfälle då utvisningen ska verkställas och att det i sådana fall får anses finnas en presumtion för att domstolen ska besluta om utvisning (se ”Utvisningsverkställighet” I–III NJA 2019 s. 47 I–III). Hovrätten anser inte att det redan på nuvarande underlag går att dra slutsatsen att det kommer att finnas ett generellt hinder att verkställa utvisningen efter att HA avtjänat det utdömda fängelsestraffet. Det föreligger därför inte hinder mot att utvisa HA på denna grund.

Inte heller i övrigt har framkommit hinder mot att utvisa HA.

HA ska utvisas på livstid

Sammanfattningsvis ska HA utvisas p.g.a. det brott han gjort sig skyldig till. Med hänsyn till fängelsestraffets längd och brottets karaktär ska HA, trots att utvisningen innebär visst men för honom, utvisas på livstid.

Jag instämmer i hovrättens bedömning. Hovrättens domslut ska enligt min uppfattning fastställas.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få sitt överklagande prövat utgör således inte i sig skäl för prövningstillstånd.

Utlänningslagen har efter den 1 augusti 2022 ändrats bland annat på det sättet att regleringen av utvisning på grund av brott skärpts vilket innebär att fler utlänningar som begår brott ska utvisas ur Sverige (prop. 2021/22:224).

Reglerna om utvisning av den som är flykting har dock inte ändrats (a. prop. s. 51 f.).

Högsta domstolen har i avgörandet NJA 1991 s. 203 prövat frågan om vad som utgör ett synnerligen grovt brott i den betydelsen som avses i 8 a kap. 2 § utlänningslagen. Som hovrätten framhåller har Migrationsöverdomstolen i MIG 2021:9 avslagit en ansökan om flyktingsstatusförklaring på grund av att personen gjort sig skyldig till våldtäkt. Avgörandets rubrik lyder enligt följande. ”Flyktingstatusförklaring och uppehållstillstånd får vägras efter en individuell bedömning där hänsyn tas bl.a. till brottets natur och omständigheter hänförliga till den särskilda gärningen. En man dömd för våldtäkt av normalgraden har vid en helhetsbedömning ansetts begått ett sådant synnerligen grovt brott att statusförklaring och uppehållstillstånd får vägras.”

Jag noterar att omständigheterna kring gärningen i detta fall bär flera likheter med omständigheterna i avgörandet från Migrationsöverdomstolen, vars avgörande torde vara prejudicerande även när allmän domstol prövar frågan om utvisning på grund av brott för den som är flykting. Detta eftersom de bestämmelser som är tillämpliga är utformade på samma sätt. Jag kan därför inte se att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar nu aktuellt mål.

Jag har tagit del av den utredning i fråga om verkställighetshinder som försvaret åberopat i domstolarna. Jag kan konstatera att utredningen i första hand har bäring på om det föreligger ett generellt verkställighetshinder. Jag kan inte se att det förkommit något rättegångsfel i hovrättens handläggning av målet.

Jag vill också framhålla att 12 kap. 2 § utlänningslagen i här aktuella delar inte är tillämplig om domstolen kommit fram till att utvisning kan ske med stöd av 8 a kap. 2 § utlänningslagen.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Petra Lundh

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum
Malmö åklagarkammare (AM-121396-22)
Assistentåklagaren Ludvig Olsson